

СПРИЯННЯ НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ УЧАСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМАХ І ПРОЄКТАХ РОЗВИТКУ

©2024 СМОЛИЧ Д. В.

УДК 005.583.3:061.2
JEL Classification: L31; L39; L44; L86

Смолич Д. В.

Сприяння неурядовими організаціями підтримки бізнесу участі суб'єктів підприємництва в міжнародних програмах і проєктах розвитку

Метою статті є дослідження ролі та завдань неурядових організацій підтримки бізнесу в контексті активізації участі суб'єктів підприємництва України в міжнародних програмах та проєктах розвитку. Розглянуто міжнародних донорів, зокрема Європейський Союз, UNDP, USAID, GIZ, HELVETAS, актуальні грантові програми та проєкти, доступні для українських підприємців, та можливості участі, а саме – Програма «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП», Проєкт UkraineReady4EU, Програма «Еразмус для молодих підприємців», Програма «Інклюзивний розвиток, відновлення та розбудова миру», Проєкт «Інвестиції для стійкості бізнесу», Програма «Підтримка енергостійкості мікро- та малих підприємств України». Розкрито багатоаспектну роль міжнародних організацій, агенцій у розвитку підприємницької діяльності, яка не обмежується фінансовою підтримкою, а охоплює розбудову потенціалу, захист політики та сприяння інноваціям. Завдяки грантам, технічній допомозі та механізмам співфінансування такі організації забезпечують можливості підприємцям реалізовувати проєкти, які інакше могли б залишитися нереалізованими через обмеженість ресурсів. Проаналізовано пріоритети донорів щодо підтримки суб'єктів підприємництва, а саме: фокус на вразливі групи, сегменти, території; допомога у розширенні експортної та торговельної діяльності, зокрема з країнами ЄС; розвиток сервісів і інфраструктури; розвиток людського капіталу; посилення енергостійкості та енергонезалежності підприємництва; підтримка системних змін в економіці України. Розкрито проблематику недостатньо активної участі вітчизняних суб'єктів підприємництва в міжнародних грантових програмах, що обумовлено відповідним рівнем інформаційної обізнаності про такі можливості, відсутністю навиків написання грантових заявок, певною мірою недовірою бізнесу як до держави, так і до іноземних інституцій, контрагентів у контексті отримання безповоротної фінансової допомоги. Встановлено важливість побудови ефективного стратегічного партнерства між підприємцями та агенціями розвитку, що є основою успішної співпраці. Обґрунтовано роль неурядових організацій підтримки бізнесу сприянні участі суб'єктів підприємництва в міжнародних грантових програмах і виокремлено інструменти активізації такої участі: посилення інформування суб'єктів підприємництва про грантові можливості (розміщення інформації на сайті, сторінках соціальних мереж, із зазначенням посилань на партнерів – донорських організацій); допомога у пошуку програм, оформленні грантових заявок, сприяння адаптації ідей під проєкти донорів; навчання та консультування підприємців щодо практичних аспектів участі в проєктах; організація заходів для бізнесу із залученням донорів, де підприємці можуть отримати інформацію про тренди, можливості, куди саме податись, де отримати потрібну консультацію, як розширити контакти для побудови партнерств. Крім того, саме на таких заходах неурядові організації підтримки бізнесу, суб'єкти підприємництва можуть актуалізувати для донорів потреби бізнесу в напрямках підтримки.

Ключові слова: міжнародні програми, проєкти, гранти, суб'єкти підприємництва, неурядові організації підтримки бізнесу.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-4-117-123>

Табл.: 1. **Бібл.:** 14.

Смолич Дарія Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, 43018, Україна)

E-mail: d.smolych@lntu.edu.ua

UDC 005.583.3:061.2
JEL Classification: L31; L39; L44; L86

Smolych D. V. Assistance by Non-Governmental Organizations to Support Business Participation of Entrepreneurial Entities in International Development Programs and Projects

The article is aimed at studying the role and tasks of non-governmental organizations supporting business in the context of intensifying the participation of entrepreneurial entities in Ukraine in international development programs and projects. International donors were considered, in particular the European Union, UNDP, USAID, GIZ, HELVETAS, current grant programs and projects available to Ukrainian entrepreneurs, and opportunities for participation, namely the «EU4Business: Competitiveness and Internationalization of SMEs» Program, the UkraineReady4EU Project, the «Erasmus for Young Entrepreneurs» Program, the «Inclusive Development, Recovery and Peacebuilding» Program, the «Investment for Business Resilience» Project, the «Energy Resilience Support for Micro and Small Enterprises of Ukraine» Program. The multi-aspectual role of international organizations and agencies in the development of entrepreneurial activity, which is not limited to financial support, but covers capacity building, policy protection and promotion of innovation, is revealed. Through grants, technical assistance, and co-financing mechanisms, such organizations provide opportunities for entrepreneurs to implement projects that might otherwise remain unrealized due to limited resources. The priorities of donors in supporting entrepreneurial entities are analyzed, namely: focus on vulnerable groups, segments, territories; assistance in expanding export and trade activities, in particular with EU countries; development of services and infrastructure; human capital development; strengthening energy resili-

ience and energy independence of entrepreneurship; support for systemic changes in the economy of Ukraine. The problems of insufficiently active participation of domestic entrepreneurial entities in international grant programs are disputed, because of the appropriate level of information awareness of such opportunities, lack of skills in writing grant applications, and to a certain extent distrust of business both in the State and in foreign institutions, counter-parties in the context of receiving non-refundable financial assistance. The importance of building an efficient strategic partnership between entrepreneurs and development agencies, which is the basis for successful cooperation, is determined. The role of non-governmental business support organizations in promoting the participation of entrepreneurial entities in international grant programs is substantiated and instruments for intensifying such participation are identified as follows: strengthening informing entrepreneurial entities about grant opportunities (posting information on the website, social media pages, indicating links to partners – donor organizations); assistance in finding programs, preparing grant applications, facilitating the adaptation of ideas to donor projects; training and advising entrepreneurs on practical aspects of participating in projects; organization of events for business with the involvement of donors, where entrepreneurs can receive information about trends, opportunities, where to go, where to get the necessary advice, how to expand contacts to build partnerships. Furthermore, it is at such events that non-governmental business support organizations and entrepreneurial entities can actualize the needs of business in areas of support for donors.

Keywords: international programs, projects, grants, entrepreneurial entities, non-governmental business support organizations.

Tabl.: 1. Bibl.: 14.

Smolych Dariia V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor of the Department of Management, Lutsk National Technical University (75 Lvivska Str., Lutsk, 43018, Ukraine)

E-mail: d.smolych@lntu.edu.ua

Вступ. На сьогодні участь суб'єктів підприємництва в міжнародних програмах та проектах розвитку відкриває для бізнесу низку можливостей, зокрема: можливість отримати гранти, фінансову допомогу для розвитку, співфінансування участі у міжнародних заходах; досвід і знання у сфері бізнесу, завдяки навчанню, консультацій від досвідчених експертів; налагодження контактів, які можуть призвести до нових можливостей партнерства, як і в іноземних країнах, так і на внутрішньому ринку. Водночас значна кількість малих і середніх підприємств не володіє достатньою інформацією про можливості участі в таких програмах і проектах, підприємці недостатньо активно беруть участь в грантових конкурсах, оскільки не володіють навиками написання грантових заявок, крім того, присутня в певній мірі недовіра бізнесу як до держави, так і до іноземних інституцій, контрагентів в контексті отримання безповоротної фінансової допомоги. У цьому контексті важливою нині є діяльність неурядових організацій підтримки бізнесу щодо активізації участі підприємців в міжнародних програмах і проектах розвитку.

Карнаушенко А. С. [1], досліджуючи роль грантових програм у повоєнному відновленні та подальшому розвитку України, відзначає грантові програми як ключові фінансові інструменти, які допоможуть забезпечити ревіталізацію української економіки. Ключовими перевагами використання таких можливостей для розвитку економіки країни в цілому є: стимулювання впровадження нових технологій та інновацій, поява нових робочих місць і сприяння регіональному розвитку, покращення професійної кадрової підготовки відповідно до вимог ринку праці; сприяння реалізації інфраструктурних проектів.

Авраменко Н., Лебедченко В., Андрусенко Н. [2], аналізуючи перспективи відновлення українського бізнесу у повоєний період, зазначають, що вагомими інструментами відновлення та підтримки бізнесу є фінансова допомога західних партнерів і державні грантові програми. Авторами досліджено актуальні державні програми, які допомагають українському бізнесу у відновленні та розвитку. Зокрема, проаналізовано програму «Власна справа», яка надає можливість отримання мікрогрантів до 250 тис. грн для розвитку підприємництва; особливості кредитування

на пільгових умовах за програмою «5-7-9 %», яка спрощує доступ підприємств до фінансування. Водночас автори підкреслюють необхідність подальшого розширення таких програм з метою допомоги більшому колу підприємств.

Демченко О. [3] аналізує проблему доступу суб'єктів аграрного бізнесу та сільських громад в цілому до міжнародних грантових програм розвитку та описує організаційні засади розширення можливостей отримання грантової допомоги для розвитку сільських територій. Автор досліджує основні причини відмови у наданні фінансової допомоги грантодавцями, а саме: недотримання вимог в оформленні документів, неналежне обґрунтування суспільної корисності проекту, погано аргументована калькуляція, відсутність або погана репутація заявника, невідповідність цільової аудиторії, відсутність деталізованого бюджету проекту.

Чобіток В. та Мацішин М. [4], досліджуючи різноманітні джерела фінансування розвитку бізнес-діяльності в Україні, особливе місце відводять грантам від міжнародних партнерів та державним програмам підтримки, які включають фінансову допомогу, надання консультаційних послуг, навчання та інші ресурси. Автори виділяють не лише переваги (безповоротне фінансування, розвиток бізнесу за рахунок міжнародних або державних ресурсів), але і недоліки грантів та державних програм, а саме: складність та довготривалість процесу отримання грантів, висока конкуренція за фінансування та обмежена кількість доступних програм.

Кобеля-Звір М. [5], вивчаючи проблеми залучення та використання грантових фінансових коштів представниками малого та середнього бізнесу, зокрема в умовах війни, виділяє найбільш перспективні сфери з точки зору міжнародних і державних грантодавців. Так, виробничу сферу грантодавці вважають найперспективнішою, адже завдяки виробництву створюється додана вартість, збільшується кількість робочих місць, нарощуються обсяги сплачених податків тощо. На другому місці стоять сфера послуг та торгівля, які привабливі для потенційних грантодавців за рахунок соціально-економічного ефекту. В пріоритеті також знаходиться ІТ-сфера, яка приносить значні фінансові надходження в економіку країни.

Птащенко О. та Іващенко О. [6], досліджуючи діяльність суб'єктів підприємництва в умовах економічної інклюзії та соціально-економічної нестабільності, обґрунтовують необхідність розробки ефективного інструментарію для інтенсифікації розвитку бізнесу. Особливе місце в цьому інструментарії відводиться фінансовим механізмам підтримки, зокрема державним та міжнародним грантовим програмам, що спеціально спрямовані на підтримку малого і середнього бізнесу. Автори вважають, що використання ресурсів і можливостей, що надаються міжнародними організаціями задля підтримки і розвитку бізнесу в різних країнах, є рушієм економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності, стимулювання інновацій та розширення можливостей для сталого розвитку суспільства.

Метою статті є дослідження ролі та завдань неурядових організацій підтримки бізнесу в контексті активізації участі суб'єктів підприємництва в міжнародних програмах і проектах розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Вітчизняний бізнес нині в умовах війни потребує підтримки. Агентства міжнародного розвитку, міжнародні організації допомагають суб'єктам підприємництва у відновленні, реалізації потенціалу та стимулюють економічне зростання.

Агенції міжнародного розвитку, зокрема Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ), Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA) та численна кількість інших організацій створенні з метою підтримки демократії, сприяння економічному розвитку в світі, зменшення нерівності та розв'язання суспільних проблем. Вони працюють на різних рівнях, зокрема на місцевому, національному та міжнародному, надаючи ресурси, експертизу та мережі для підтримки, в тому числі підприємців у досягненні сталого зростання.

Функції міжнародних агенцій не обмежуються фінансовою підтримкою, а охоплюють розбудову потенціалу, захист політики та сприяння інноваціям. Завдяки грантам, технічній допомозі та механізмам співфінансування вони дають можливість підприємцям реалізовувати проекти, які інакше могли б залишитися нереалізованими через обмеженість ресурсів.

Роль міжнародних агенцій в розвитку підприємницької діяльності є багатоаспектною. Вони виявляють недоліки у фінансуванні, розробляють програми для задоволення цих потреб і виступають посередниками між державними установами, приватними інвесторами та підприємствами. Знижуючи ризики та надаючи альтернативне фінансування, вони полегшують доступ до капіталу для підприємців. Окрім того, агенції розвитку часто зосереджуються на пріоритетних секторах, таких як відновлювана енергетика, освіта, охорона здоров'я та технології, узгоджуючи свої зусилля із загальними цілями економічного та соціального розвитку.

Міжнародні організації започаткували безліч грантових програм і фондів, адаптованих до різних потреб підприємців.

Європейський Союз (далі – ЄС), наприклад, активно допомагає українським підприємцям через програму

EU4Business. У 2023 році ініціатива профінансувала 46 проектів на загальну суму понад 241 млн євро, підтримавши 17 207 компаній [7].

Основним пріоритетом підтримки представництва ЄС в Україні є активізація економічної активності країни. Основний фокус при цьому направлений на найбільш вразливі групи та сегменти, а також території, що найбільше потерпають від війни [8].

На сьогодні значна увага приділяється практичним інструментам, які спрямовані на допомогу українському бізнесу у розширенні можливостей експорту та торгівлі, зокрема з країнами ЄС. До основних ініціатив Європейського Союзу відносять:

- 1) Проект UkraineReady4EU – пропонує суб'єктам господарювання ваучери на суму до 2500 євро для підтримки виходу на ринок ЄС. Ці кошти можуть бути використані для міжнародних торговельних місій, виставок та заходів, для демонстрації української продукції та з метою сприяння розвитку партнерства з підприємствами країн – членів ЄС;
- 2) Enterprise Europe Network (EEN) (Європейська мережа підприємств) [9] – сприяє встановленню ділових зв'язків та розвитку партнерства по всій Європі;
- 3) Програма «Еразмус для молодих підприємців» [10] – забезпечує практичне стажування з партнерами з ЄС в онлайн- та офлайн-форматах, з метою обміну знаннями та співпраці.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (UNDP, далі – ПРООН) надає гранти на підтримку ініціатив, узгоджених з Цілями сталого розвитку (далі – ЦСР), сприяючи розвитку підприємництва в таких секторах, як відновлювана енергетика, охорона здоров'я та освіта.

Пріоритетним напрямком для програми розвитку ООН (UNDP) є стале відновлення української економіки. Реалізація програм і проектів здійснюється з метою розвитку професійності (отримання підприємцями практичних навиків для подальшого розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності) та інноваційності українського бізнесу, тому велика увага приділяється розвитку різних сервісів і відповідної інфраструктури, необхідних для розвитку малого та середнього бізнесу. Значна увага спрямовується на підтримку неурядових організацій, з метою покращення їхніх послуг та допомоги у відновленні бізнесу. Водночас паралельно відбувається співпраця з бізнесом у форматі різних програм, консультацій та тренінгів [11].

Проект USAID «Інвестиції для стійкості бізнесу» (IBR) – це п'ятирічна ініціатива, реалізована компанією DAI Global, яка спрямована на підтримку системних змін в українській економіці та розширення доступу до фінансування для українського бізнесу. Метою проекту є створення фінансового сектора України на більш ефективний та конкурентоспроможний, який відповідає сучасним стандартам ЄС та інтегрований у міжнародну фінансову систему. Водночас проект забезпечує пряме фінансування підприємств з метою сприяння сталому економічному розвитку країни [12].

З ініціативи Німецького товариства міжнародного співробітництва (Deutsche Gesellschaft für Internationale

Zusammenarbeit (GIZ), яке діє на міжнародному рівні від імені різних міністерств ФРН, в Україні було створено координційний центр з підтримки експорту, який працює у всіх регіонах України і надає послуги з розробки експортних стратегій, проведення маркетингових досліджень, підготовки технічної документації, навчання та консультацій для малого та середнього бізнесу [13].

GIZ нині реалізує велику комплексну програму «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП», яка фінансується ЄС і урядом Німеччини. Ця ініціатива реалізується як на національному рівні у партнерстві з міністерством економіки, так і на локальному рівні. Програма передбачає підтримку бізнес-інфраструктури в різних регіонах, включаючи реновацію бізнес-центрів і коворкінгів. Зокрема, вже було профінансовано 12 проєктів на загальну суму 11,8 млн євро, надано допомоги понад 100 організаціям з підтримки бізнесу. Крім того, згідно з цією програмою було реалізовано грантів на суму 6,3 млн євро на стабілізацію та розвиток стійкості малого й середнього бізнесу, з них 2,2 млн євро спрямовано на підвищення експортного потенціалу.

GIZ є виконавцем нової грантової програми «Підтримка енергетичної стійкості мікро- та малих підприємств в Україні», за якою планується надання грантів в сумі від 10 до 20 тис. євро для вітчизняних підприємців для посилення енергостійкості та енергонезалежності українського бізнесу в умовах війни.

HELVETAS є швейцарською організацією, яка реалізує ініціативи сталого розвитку у різних країнах світу. Основна діяльність зосереджена на програмах забезпечення засобів до існування, економічного відновлення та підвищення стійкості. В Україні ця організація працює за такими ключовими напрямками:

- 1) реконструкція, яка передбачає відновлення громадської інфраструктури та облаштування укриттів;

- 2) економічний розвиток, який передбачає розвиток ринку праці, професійно-технічних знань та навиків, а також допомогу малому та середньому бізнесу (МСБ).

Особливий акцент HELVETAS робить на схід України, де проєкти спрямовані на відновлення постраждалих територій і розвиток мікробізнесу. Гранти надаються, зазвичай, в розмірі від 2 до 5 тис. євро.

Також ця організація забезпечує фінансову підтримку бізнес-асоціацій для організації консультацій і тренінгів для підприємців; заохочує та підтримує заходи, спрямовані на економічне відновлення України; фінансову підтримку професійно-технічних закладів освіти; допомогу бізнесу у впровадженні програм стажування для підприємців [14].

На сьогодні грантові програми, які реалізують міжнародні організації, відіграють важливу роль у сприянні та забезпеченні відновлення, зростання та сталого розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Такі програми забезпечують підприємців безповоротною фінансовою допомогою, що дозволяє знаходити різні ресурси, необхідні для започаткування або розширення бізнесу, впровадження інновацій та освоєння нових ринків.

Для малого та середнього бізнесу грантове фінансування має особливе значення, адже саме ці суб'єкти підприємництва часто стикаються із труднощами, пов'язаними із залученням традиційних кредитів через обмежену можливість застави, недостатню кредитну історію, або високим рівнем ризику, який бачать у них кредитори. Грантове фінансування допомагає долати такі перешкоди, що дає можливість підприємствам сприяти економічному розвитку, створенню нових робочих місць та впровадженню інновацій.

У табл. 1 наведено огляд основних актуальних міжнародних грантових програм, доступних для підприємців.

Таблиця 1

Міжнародні грантові програми, проєкти, доступні для суб'єктів підприємництва в Україні

Донор	Програми та проєкти	Сфера діяльності	Цільові бенефіціари	Ключові особливості
1	2	3	4	5
Європейський Союз	Європейська мережа підприємств (EEN) Проєкт UkraineReady4EU Програма Еразмус для молодих підприємців	Доступ до фінансів, послуги з розвитку бізнесу, сприятливе бізнес-середовище	Стартапи та МСП	Високі обсяги фінансування; спеціальні інструменти для МСП
UNDP Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН)	Програма «Інклюзивний розвиток, відновлення та розбудова миру»	Сталий розвиток, стале відновлення української економіки	МСП, організації підтримки бізнесу	Фокус на ЦСР; передбачена технічна допомога, консультації, тренінги
USAID	Проєкт «Інвестиції для стійкості бізнесу»	Масштабовані та ефективні рішення, системні зміни в економіці	МСП, організації підтримки бізнесу	Фокус на джерелах фінансування, інноваціях, переходу від сировинного експорту до експорту товарів з доданою вартістю

1	2	3	4	5
Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ)	Програма «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» Програма «Підтримка енергостійкості мікро- та малих підприємств України»	Стабілізація і стійкість МСП, експортна спроможність, енергостійкість та енергонезалежність	МСП, організації підтримки бізнесу	Гранти на стабілізацію, стійкість МСП, підтримка експортної спроможності бізнесу, посилення енергостійкості
HELVETAS	Гранти на відновлення громадської інфраструктури, розвиток ринку праці, професійно-технічної освіти, підтримка МСБ	Підтримка заходів спрямованих на економічне відновлення, підтримка бізнесу зокрема на проведення стажувань	МСБ, Організації підтримки бізнесу	Фокус на східну Україну: відновлення, розширення мікробізнесу на постраждалих територіях

Джерело: сформовано автором на основі [7–14]

Стратегії партнерства між підприємцями та агенціями розвитку є основою успішної співпраці. Підприємці мають узгодити свої проекти зі стратегічними цілями агенцій, аргументуючи потенціал для створення соціального та економічного впливу. Агенції розвитку часто заохочують державно-приватне партнерство, коли бізнес співпрацює з урядом або іншими організаціями з метою використання спільних ресурсів та досвіду. Такі партнерства виявляються особливо ефективними в розв'язанні складних проблем, що вимагають міждисциплінарних підходів. Підприємці також можуть скористатися мережами, які створюють агенції з розвитку, об'єднуючи їх із такими зацікавленими сторонами, як інвестори, ментори та можливості доступу до ринків. Регулярна взаємодія, прозора комунікація та взаємна підзвітність є важливими компонентами підтримки ефективних партнерств. Агенції розвитку часто наголошують на важливості моніторингу та оцінки, щоб забезпечити досягнення запланованих результатів та сприяти досягненню ширших цілей розвитку.

Нині, як бачимо з табл. 1, пріоритетами донорів щодо підтримки суб'єктів підприємництва є, зокрема:

- активізація економічної активності з фокусом на вразливі групи, сегменти, території, що найбільше потерпають від війни;
- допомога українському бізнесу розширити свою експортну та торговельну діяльність, зокрема з країнами ЄС;
- розвиток сервісів і інфраструктури, які потрібні для якісного розвитку малого та середнього бізнесу;
- розвиток людського капіталу: наявність кваліфікованого персоналу, переорієнтація бізнесу (в плані індустрії), перекваліфікація;
- посилення енергостійкості та енергонезалежності підприємництва;
- підтримка системних змін в економіці України, збільшення пропозиції фінансування, доступного для українського бізнесу.

Очевидно, не всі рекомендації стейхолдерів можуть бути відображені в пріоритетах донорів, оскільки пропозицій багато, вони різноманітні, а ресурси обмежені, тому до-

нори намагаються їх узагальнити, більш широко написати, щоб при бажанні можна було запропонувати ідеї.

При формуванні пріоритетів донори постійно взаємодіють з організаціями громадянського суспільства, партнерами, місцевим самоврядуванням, органами державної влади, важливе значення має розуміння специфіки і функцій роботи один одного. В контексті цього завданням неурядових організацій підтримки бізнесу є системна взаємодія та донесення до донорів актуальних напрямів підтримки бізнесу та налагодження партнерства бізнесу з донорами.

Для того щоб успішно отримати доступ до грантових коштів, підприємцям необхідно пройти складний процес підготовки грантової заявки. Перший крок полягає у визначенні відповідної грантової програми, яка відповідає цілям, сектору та географічній спрямованості бізнесу. Це вимагає проведення ґрунтовного дослідження, оскільки критерії прийнятності, пріоритети фінансування та терміни подачі заявок значно відрізняються в різних програмах. Після вибору програми наступним етапом є розробка заявки. Переконалива грантова заявка має чітко формулювати цілі бізнесу, проблему, яку він прагне розв'язати, та запропоноване рішення. Вона має включати детальний робочий план, бюджет та очікувані результати, що демонструють, як проект узгоджується з пріоритетами донора. Важливо також надати аргументи спроможності підприємства виконати проект, такі як минулі досягнення або досвід команди. Підприємці повинні чітко дотримуватися інструкцій щодо подання заявок, зокрема вимог до форматування та подання, оскільки їх недотримання може призвести до дискваліфікації.

Під час підготовки грантових заявок співпраця з професійними грантовими експертами чи консультантами може підвищити якість заявки, особливо для підприємців, які не мають достатнього досвіду в проходженні складних грантових процесів. Багато міжнародних організацій також проводять семінари, тренінги та надають ресурси, щоб допомогти заявникам зрозуміти вимоги та вдосконалити свої пропозиції. Після подання заявки регулярна комунікація з програмними спеціалістами та своєчасні відповіді на запити є важливими для просування в процесі відбору.

Інструментами активізації участі суб'єктів підприємництва в міжнародних програмах та проектах неурядовими організаціями підтримки бізнесу є:

1. Посилення інформування суб'єктів підприємництва про такі можливості шляхом розміщення інформації на сайті, сторінках соціальних мереж, із зазначенням посилань на партнерів – донорських організацій;
2. Навчання та допомога підприємцям долучатись до програм, проектів, зокрема консультування підприємців при написанні грантових заявок, контактуванні з донорами, адже більшість підприємців не мають відповідного досвіду, фахівців, які б володіли навиками проектного менеджменту та знаннями іноземної мови.

Здебільшого донор вибирає по заявці, по формальних критеріях та приймає рішення стосовно співпраці. В останній період прослідковується тенденція написання заявок за допомогою Штучного Інтелекту, що не викликає довіри та, як правило, не забезпечує успіху.

Фахівці неурядових організацій підтримки бізнесу з проектною діяльністю можуть націлити суб'єктів підприємництва в контексті подання і формування заявки до прикладу на базі соціальної візії: готовності створювати додаткові можливості для громади, вразливих верств населення, допомагати їм долучитись до економічних процесів, що посилюватиме грантову заявку; допомогти адаптувати ідеї під проекти донорів; проконсультувати щодо актуальних можливостей диверсифікації подання заявок не лише на конкурсні, а й позаконкурсні пропозиції; тощо.

3. Організація заходів для бізнесу із залученням донорів, це дозволить підприємцям: отримати інформацію про тренди, можливості куди податись, отримати консультацію яка потрібна, розширити контакти для побудови партнерств. Крім того, саме на таких заходах неурядові організації підтримки бізнесу, суб'єкти підприємництва можуть актуалізувати для донорів потреби бізнесу в напрямках підтримки.

Висновки. Успішні реалізовані проекти ілюструють позитивний вплив міжнародних організацій, агентств на розвиток підприємництва в Україні. Наведені приклади підкреслюють трансформаційний потенціал агентств розвитку в просуванні інновацій, створенні робочих місць та підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів підприємництва. Грантові програми міжнародних організацій виступають важливим стратегічним ресурсом для українського бізнесу. Міжнародні донори надають фінансування, здійснюють поширення знань, сприяють налагодженню зв'язків для розвитку потенціалу. Така підтримка допомагає суб'єктам господарювання у подоланні бар'єрів розвитку, сприяє відновленню та сталому економічному розвитку.

Партнерська співпраця між такими агенціями та вітчизняним бізнесом повинна будуватись на єдності підходів, забезпеченні прозорості підзвітності та узгодженості дій. Дієвими платформами для доступу суб'єктів бізнесу до міжнародних грантових програм є неурядові організації підтримки бізнесу, зокрема Система торгово-промислових

палат України, Федерація роботодавців України, Національна платформа малого і середнього бізнесу та інші, які тісно співпрацюють з донорами, часто виступаючи партнерами в реалізації програм та проектів. Такого типу організації забезпечують не лише інформування суб'єктів підприємництва про грантові та проектні можливості, а й всебічно сприяють такій діяльності, зокрема допомагають у пошуку грантів, програм, правильному оформленні заявок, займаються консультуванням підприємців щодо практичних аспектів участі в таких проектах. Таку діяльність слід посилювати задля активізації участі вітчизняного бізнесу в міжнародних грантових програмах.

Неурядові організації підтримки бізнесу реалізують систематичне відстеження грантових, програмних можливостей, які є актуальними для підприємців. Співпрацюючи з донорами, такі організації забезпечують актуалізацію важливих напрямів підтримки бізнесу. Крім того, такі організації беручи участь в міжнародних програмах та проектах, посилюють спроможність у наданні якісних послуг для бізнесу, консультацій, допомоги у відновленні; проведенні адвокаційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карнаушенко А. С., Єфремов А. О. Грантові програми та їхня роль у повоєнному відновленні України. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 18. С. 183–195.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.21>
2. Авраменко Н., Лебедченко В., Андрусенко Н. Перспективи відновлення українського бізнесу у повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-30>
3. Демченко О. Організаційні засади розширення грантової допомоги для розвитку сільських територій. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2024. № 6 (196). С. 12–23.
DOI: <https://doi.org/10.20998/2313-8890.2024.06.02>
4. Чобіток В., Мацішин М. Формування джерел фінансування розвитку підприємницької діяльності в Україні. *Development service industry management*. 2024. № 3. С. 26–34.
DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(4\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(4))
5. Кобеля-Звір М. Я. Грантові можливості для розвитку малого та середнього бізнесу в умовах війни в Україні: переваги та труднощі. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. Вип. 73. С. 79–85.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-12>
6. Птащенко О. В., Іващенко О. А. Розвиток суб'єктів підприємництва в умовах економічної інклюзії: інструментарій інтенсифікації розвитку та соціально-економічна нестабільність. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. № 2 (14). С. 16–26.
DOI: <http://doi.org/10.32750/2024-0202>
7. EU4Business. URL: <https://eu4business.org.ua/projects/>
8. Офіційний сайт Представництва ЄС в Україні URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232
9. Офіційний сайт Європейської мережі підприємств. URL: <https://een.ec.europa.eu/>
10. Про проект Erasmus for Young Entrepreneurs. URL: <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/>
11. Офіційний сайт ПРООН в Україні. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>

12. Офіційний сайт агенції USAID. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/basic-page/our-work>
13. Офіційний сайт GIZ в Україні. URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/32413.html>
14. Офіційний сайт Helvetas URL: https://www.helvetas.org/en/switzerland/what-we-do/where-we-work/partner-countries/ukraine_EN

REFERENCES

- Avramenko, N., Lebedchenko, V., and Andrusenko, N. "Perspektyvy vidnovlennia ukrainskoho biznesu u povoiennyi period" [Prospects for the Recovery of Ukrainian Business in the Post-war Period]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 46 (2022).
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-30>
- Chobitok, V., and Matsyshyn, M. "Formuvannia dzherel finansuvannia rozvytku pidpriemnytskoi diialnosti v Ukraini" [Formation of Sources of Financing for the Development of Entrepreneurial Activity in Ukraine]. *Development service industry management*, no. 3 (2024): 26-34.
DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(4\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(4))
- Demchenko, O. "Orhanizatsiini zasady rozshyrennia hrantovoi dopomohy dlia rozvytku silskykh terytorii" [Organizational Principles of Extending Grant aid for the Development of Rural Areas]. *Enerhozberezhennia. Enerhetyka. Enerhoaudyt*, no. 6(196) (2024): 12-23.
DOI: <https://doi.org/10.20998/2313-8890.2024.06.02>
- EU4Business. <https://eu4business.org.ua/projects/>
- Karnaushenko, A. S., and Yefremov, A. O. "Hrantovi prohramy ta yikhnia rol u povoiennomu vidnovlenni Ukrainy" [Grant Programs and Their Role in the Post-war Reconstruction of Ukraine]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia : Ekonomika*, no. 18 (2023): 183-195.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.21>
- Kobelia-Zvir, M. Ya. "Hrantovi mozhyvosti dlia rozvytku maloho ta serednoho biznesu v umovakh viiny v Ukraini: perevahy ta trudnoshchi" [Grant Opportunities for the Development of Small and Medium-sized Businesses in the Conditions of War in Ukraine: Advantages and Difficulties]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 73 (2023): 79-85.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-12>
- Ofitsiyni sait ahentsii USAID. <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/basic-page/our-work>
- Ofitsiyni sait GIZ v Ukraini. <https://www.giz.de/en/worldwide/32413.html>
- Ofitsiyni sait Helvetas. https://www.helvetas.org/en/switzerland/what-we-do/where-we-work/partner-countries/ukraine_EN
- Ofitsiyni sait Predstavnytstva YeS v Ukraini. https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232
- Ofitsiyni sait PROON v Ukraini. <https://www.undp.org/uk/ukraine>
- Ofitsiyni sait Yevropeiskoi merezhi pidpriemstv. <https://een.ec.europa.eu/>
- "Pro proiekt Erasmus for Young Entrepreneurs" [About the Erasmus for Young Entrepreneurs Project]. <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/>
- Ptashchenko, O. V., and Ivashchenko, O. A. "Rozvytok subiektiv pidpriemnytstva v umovakh ekonomichnoi inkluzii: instrumentarii intensyfikatsii rozvytku ta sotsialno-ekonomichna nestabilnist" [Development of Business Entities in Conditions of Economic Inclusion: Development Intensification Tools and Socio-economic Instability]. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*, no. 2(14) (2024): 16-26.
DOI: <http://doi.org/10.32750/2024-0202>

Стаття надійшла до редакції 02.12.2024 р.
Статтю прийнято до публікації 17.12.2024 р.